

Så minns jag mitt 50-tal!

Sent, en fredagskväll, för inte så länge sedan, på väg hem, tar jag genvägen över Örnköldsskolans gård och där på översta våningen ser jag fönstren till den skolsal, där jag tillbringade mina sista skolår. De första åren på 50-talet. Jag kommer att tänka på mina skolkamrater. Undrar vart dom som jag aldrig träffat sen dess tagit vägen. Ja, nån träffar jag väl ibland, men de flesta har väl flyttat. För på 60 - och 70-talet när arbetstillfällena började tryta tvingades ju många flytta. De flesta söderut! Till Stockholm, Göteborg och Malmö. Tänk vad tiden rusat iväg. I år är det mer än femtio år sedan skolans portar stängdes och allvaret tog vid. De sju åren i folkskolan var över och nu skulle man ut och tjäna pengar.

För oss som växte upp på 50-talet var det inga problem att hitta ett jobb. Stans affärer behövde springpojkar och sen fanns ju alltid MoDo och Hägglund & Söner. För de flesta, i likhet med mej själv, var de sista skolåren en evig längtan, ut och bort. På femtiotalet byggdes ju "folkhemmet" och framtidstron och optimismen ägde inga gränser. Sluta skolan och ut och tjäna pengar, det var vad det handlade om för oss arbetarungdomar.

I dag präglas samhället av nedskärningar, kris och pessimism och de flesta ungdomar går direkt från skolbänken och ut i arbetslösheten.

Direkt efter skolan, sommaren 1953, började jag jobba som springpojke i en livsmedelsaffär, eller rättare sagt diversehandel, för där såldes det mesta t.o.m. bensin från en pump utanför butiken. Lönen var 50 kronor i veckan och arbetstiden, om jag minns rätt, från nio till arton. Lördagar då affären inte hade lunchstängt fick personalen, äta "Fattiga riddare" i handlarns kök. När jag stolt fått min första lön, gick jag till Merkurs herrekipering vid Storgatan och köpte en slips som jag ännu har kvar. Det var en av de dyraste och kostade åtta kronor. Gräslig till både färg och mönster, tycker jag i dag, men den väcker minnen.

En ensam nattlig promenad väcker även den minnen till livs. Då, i början på femtiotalet, innan hyreshusen i kvarteren Renen och Älgen byggdes, var området mellan Korsgatan och Lasarettet till större delen skogbevuxet. Ungefär där kv. Renen idag ligger fanns en grusplan i skogen, dit vi ibland gick på gymnastiktimmarna för att spela fotboll. Sena lördagskvällar, vintertid och i höstmörker, efter bion då sista

bussen gått och man blev tvungen att gå hem, ökade takten betydligt vid passerandet av bårhuset nedanför lasarettet. Trots tuffa attribut som skinnjacka, myggjagare och Brylcremé i Elvisfrisuren var man ändå lite mörkrädd och det kändes inge vidare om man måste gå den här vägen ensam.

Underligt vad tankar kan vandra vida vägar under en ensam nattlig promenad. Passerar precis en av Gullängets fyra pizzerior, LaGuna. Just här intill låg förresten Edströms café som stängde runt 1970. Lite längre fram efter vägen, mitt emot Widmarks låg ytterligare ett fik men det slog igen redan i början på sextiotalet.

Stans alla kaféer, på 50-talet, visst minns jag dom. Längst nere på Storgatan fanns Trafikkaféet och Hermanssons. Båda livligt frekventerade av stuveriarbetare och chaufförer vid mat – och fikaraster. Den byggnad vilken inrymde de här båda serveringarna brann ner en på en påskhelg på 70-talet. Nere i parken vid busstationen låg Parkkaféet eller Dahlbergs som serveringen kallades av de äldre stamgästerna, vilka tärde en pilsner eller två i kaféets inre rum. Vid Storgatan, strax nedanför Torget, låg Centralkaféet. CeKå, där vi arbetarungdomar hade en naturlig samlingsplats under 50-talet. Där kunde man för en 25-öring höra senaste Elvis-låten strömma ur jukeboxens högtalare, medan man till det facila priset en krona och femton öre, serverades wienerbröd och kaffe av Elvy, Barbro eller Gullan.

Och biograferna, stans biografer, Folkan, Palladium, Centrum och Saga. Så här långt efteråt har jag en känsla av att Saga mest erbjöd sånt som vi idag kallar B-filmer. Mycket Vildavästernfilmer, ni vet dom där kavalleriet i slutändan kommer galopperande för att rädda en hop nybyggare från de ondskefulla indianerna. Amerikanska krigsfilmer var det gott om plus Abbott & Costello och Helan & Halvan och naturligtvis Tarzanfilmer. När jag och mina kompisar gick på bio såg vi helst filmer med Errol Flynn, Douglas Fairbanks och Eddie Constantine. De andra tre biograferna hade en mer varierad repertoar. En annandagspremiär på Palladium efterföljdes ofta av kaffe och bakelse på Nya konditoriet, vilket skänkte kvällen en aning av feststämning. När Folkanbiografen 1951 premiärvisade "Hon dansade en sommar" med Ulla Jacobsson och Folke Sundkvist bildade omkring 500 Ö-viksbor kö utanför biografen, allt för att få se en skymt av Ulla Jacobssons bröst och rumpa. En matinébiljett vid mitten av femtiotalet kostade 75 öre och sedan man passerat femtonårsstreck och kunde se barnförbudna filmer fick man

punga ut med två och tjugofem. En film som jag sett om många gånger och som fortfarande håller var "Vänd dem inte ryggen" med Glenn Ford. Den såg jag och mina kompisar hösten 1955 när den premiärvisades på Centrumbiografen i stan. Det musikaliska ledmotivet i filmen, "Rock around the clock" med Bill Haley blev snabbt en, som man säger i dag, storsäljare. Det var den första egna skiva jag köpte och spelade på syrrans resegrammofon.

Huset i Gullänget som pappa byggde 1955, kostade omkring 60.000 kronor. Jämfört med dagens villapriser billigt, men för en lågavlönad järnvägare en stor summa pengar att sätta sig i skuld för. Ett eget modernt hem betydde en enorm standardhöjning. Det innebar badrum, VC, kylskåp samt elektrisk spis och pappa tyckte att, när vi nu flyttat in i ett alldeles eget modernt hus, så skulle vi också ha telefon. Tidigare hade vi ju bott i lägenheter med vedspis. Utan badrum och med dasset på gården. Den där allra första sommaren i nya huset vann pappa en moped på lotteri. Han hade köpt lott av en arbetskamrat vid järnvägen. En kväll strax före midsommar 1956. satte pappa och jag oss på tåget för att åka till Stockholm för att hämta vinsten. En röd Nymans-moped med remdrift. Som SJ-anställd hade pappa fribiljetter och även jag till dess jag fyllde 18. Resan till Stockholm i tredjeklass kupé tog tio timmar. Varken pappa eller jag hade varit i Stockholm förut, så vi irrade omkring länge innan vi äntligen hittade butiken, där vi kunde hämta vinsten. Den låg vid Vasagatan i närheten av Norra Bantorget. Mopeden styrdes till Centralens resgodsinlämning och polleterades hem till Örnsköldsvik.

För min del slutade 50-talet i det militära, jag gjorde min värnplikt på F 21 i Luleå. Jag hade en dagpenning de första tio månaderna på två kronor och femtio öre, de två sista månaderna fick jag tre kronor. Något jag minns väldigt väl från lumpartiden är natten den 26 juni 1959. Jag var på väg hem till Ö-vik och jag liftade. Nästan hemma, strax norr om Husum fick jag lift med en handelsresande från Stockholm. Han hade bilradion påslagen och det pågick en boxningsmatch för fullt. Dålig mottagning, men ändå fullt hörbart. Matchen gick mellan den regerande tungviktsmästaren Floyd Patterson och Ingemar Johansson. Ingemar vann ju matchen och erövrade världsmästartiteln. Den 26 juni 1959 är ett datum jag aldrig glömmer.

Nu är jag strax hemma, för i kåken som farsan byggde 1955, där bor numera jag och Gunhild. Våra två pojkar är sedan länge utflugna, så i huset bor nu bara hon och jag. Då, på femtiotalet, när man kom hem till morsans kök efter en kväll på stan med kompisarna, var det limp-smörgås, mjölk och Radio Luxemburg som gällde. Nu får det bli en pilsner och sen är det väl dags att, som man säger, tänka på refrängen.

Jag är född 1939 och har i 39 år arbetat vid Statens Järnvägar och Banverket, huvudsakligen som banarbetare och spårsvetsare.